
**DIPLOMATIC CORRESPONDENCE BETWEEN BULGARIA AND GERMANY IN
THE PERIOD 1878 – 1944****Bisserka Veleva**Sofia University "St. Kliment Ohridski", bnveleva@yahoo.com

Abstract: This paper is a part of larger linguistic research of diplomatic correspondence which was realised between Bulgaria and Germany in the years of development of these countries. A number of events are related with the publishing of the present paper. We mark here: the 140th anniversary of the acknowledgement of independent Bulgaria in the contemporary history and the first Bulgarian Presidency of the European Council during the months of January-June 2018, as well the jubilee in 2019, when will be celebrated 140 years from establishing diplomatic relations between Bulgaria and Germany. These are decisive moments in our history of modern Bulgaria and their coincidence probably is not accidental. Due to enormous efforts of the international diplomacy, whose documentary expression is certainly the diplomatic correspondence, Bulgaria marked very important victory – its recognition not only as an equal member of the European community, but also as a honored participant in the life of the international political community. The part of my research which will be presented here is the historic review of these international relations, which will confirm these interstate relations, reflected in the diplomatic correspondence, but they are not from yesterday and have far more longer period even before the formation of the modern states. Here will be mentioned interesting details of the correspondence of newly born Bulgarian state as a result of Russian-Turkish war (1878-1878), and Germany unified as result of the strong leadership of the na chancellor Bismark. The research encompasses period of years between the years 1878 and 1944. Special focus is placed on how the diplomatic relations were established and their expression at the international diplomatic scene. Apart of mentioned studies of important authors, this research is based mainly on the authentic documents from the Ministry of Foreign Affairs archives, which are currently stored at the State Archives Agency of Bulgaria in Sofia. This historical review includes elements of linguistic analysis, as far as it is needed, because the thematic emphasis of the main research has special attention on the linguistic assessment of the documents from the diplomatic correspondence between the Kingdom of Bulgaria and the German Empire.

Keywords: diplomatic correspondence, Bulgaria, Germany, international relations

**ДИПЛОМАТИЧЕСКАТА КОРЕСПОНДЕНЦИЯ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И
ГЕРМАНИЯ В ПЕРИОДА 1878 – 1944 г.****Бисерка Велева**Софийски университет „Св. Климент Охридски“, bnveleva@yahoo.com

Резюме: Това проучване е част от по-обстойно лингвистично изследване на дипломатическата кореспонденция, реализирана между България и Германия в годините на съществуването на двете държави. Няколко събития се свързват с публикуването на настоящото изследване. Тук се отнасят: 140-та годишнина от признаването на независима България в световноисторически аспект и първото българско председателството на Европейския съюз през месеците януари – юни на 2018 г., както и юбилеят през 2019 г., когато ще се навършат 140 години от установяване на дипломатическите отношения между България и Германия. Това са съдбоносни моменти в историята на съвременна България и тяхното чудесно съвпадение може би не е случайност. Благодарение на огромните усилия на международната дипломация, чийто документален израз безспорно представлява дипломатическата кореспонденция, България отбелязва много важна победа в историята – признаването ѝ не само като пълноправен член на европейското семейство, но и като достоен участник в живота на световната международна общност. Частта, която се предлага тук, представлява откъс от историческия обзор, който е направен с цел да се аргументира твърдението, че българско-немските междудържавни отношения, отразени с помощта на държавната кореспонденция, не са от вчера, а датират от създаването на двете държави. В настоящата публикация се посочват интересни подробности относно дипломатическата кореспонденция между България, получила своята независимост

в резултат на Руско-турската война (1878-1878 г.), и Германия, обединена в резултат на твърдото управление на канцлера Бисмарк. Изследователският период, който се представя в настоящата статия, обхваща годините 1878 г. – 9 септември 1944 г. Акценти в изследването са възстановяване на дипломатическите отношения между България и Германия и техният израз в междудържавната преписка. Освен посочената след статията научна литература изследването почива на автентични документи от Фонда на Министерство на външните работи на България, които са обработени в Централния държавен архив, г. София. Историческият очерк включва и неизбежните елементи на лингвистично проучване, доколкото това се налага, поради съображението за тематична обвързаност между настоящото проучване и монографичното изследване на българско-немската дипломатическата кореспонденция, чието заглавието е *Дипломатическата кореспонденция между България и Германия (лингвистичен анализ)*.

Ключови думи: Дипломатическа кореспонденция, България, Германия, история на международните отношения

1. УВОД

През изтеклите сто и четиридесет години първостепенна роля за българската история играят тесните връзки на нашата страна с Германия в областта на дипломатията, икономиката, образованието, културата, селското стопанство и пр.

В края на XIX век се поставя началото на съвременното развитие на международните отношения на България, в това число и на дипломатическата кореспонденция между българската и германската държави.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

За Германия знаменателна година е 1871 г., когато след няколко войни нейното обединение „*mit Blut und Schwert*“ (на бълг. „кръв и желязо“) най-после се превръща в исторически факт. На 18 януари 1871 г. Бисмарк обявява създаването на *Втория райх*, получава титлата *княз*, продължава управлението на държавата като *райхсканцлер*, от 1871 г. до 1890 г., Вилхелм I е провъзгласен за *император (кайзер)* на Германия. В резултат на огромната му популярност като обединител на германската държава и деловия му характер Бисмарк се превръща в доминираща фигура на германската дипломация (Пантев 2010: 256), неслучайно в историята той получава признанието като един от създателите на съвременната германска държава.

За България началото на съвременните междудържавни отношения със света, включително с Германия, се поставя с Освобождението от османско владичество, датата е 3 март 1878 г. чрез подписването на Санстефанския мирен договор. Тази дата се смята и за отправна точка в областта на съвременната българска дипломатическата кореспонденция, включително с Германия.

Историкът академик Константин Косев защитава тезата, че Ото фон Бисмарк в качеството му на канцлер на Германската империя, е главен подбудител и застъпник за освобождението на България, домакин на Берлинския конгрес и спасител на мира в Европа посредством подписания през 1878 г. Берлински договор, известен и с това, че след Освобождението на България цени високо духа и непоколебимата воля на българите и ги нарича „прусаците на Балканите“ (Косев 2003: Предговор).

Доста по-трезво и без излишен ентузиазъм е становището на Оливер Щайн в тази връзка, припомняйки въпроса, който периодично се появява в немското публично пространство от края на XIX в. до днес „Какво ни засяга България?“³⁷, на който Бисмарк отговаря няколко години след възстановяването на българската държавност (1878/1879 г.) с изречението: „българите за империята са *sans conséquence*“^{38,39}. С тази рязка забележка и други изказвания от този род Бисмарк коментира доклада на принц Ройс относно негов разговор с Фердинанд фон Сакс-Кобург-Гота (Königslów 1970: 56)⁴⁰. Това е време, когато на Бисмарк съдбата на България му изглежда с второстепенно значение (Scherer 2001: 36–53)⁴¹.

³⁷ От немски „Was geht uns Bulgarien an?“, прев. мой, (Stein 2011: 219).

³⁸ От фр ‘без следствие, последица’, прев. мой.

³⁹ От немски „die Bulgaren sind für das Reich sans conséquence“, прев. мой.

⁴⁰ Цитиране по (Stein 2011: 219).

⁴¹ От нем. „das Schicksal Bulgariens erschien ihm dabei als zweitrangig“, цитат по (Stein 2011: 220), прев. мой.

Знаково обстоятелство за категоричното германското влияние върху българската история, политика и дипломатическа кореспонденция са изборът и произходът на управляващите българската държава. Най-напред начело на възстановената България Великите сили поставят 22-годишния пруски лейтенант, участник в Руско-турската война, принц Александър фон Батенберг (нем. Prinz Alexander Joseph von Battenberg), произхождащ от хесенския благороднически род Батенберг и племенник на руската императрица Мария Александровна (Vorck: 11). Той получава титлата *княз* и управлява Княжество България от 1879 до 1889 г.

Следващият избранник на историческата съдба на България е Фердинанд I, наследник на благородническият род Сакс-Кобург и Гота (нем. Ferdinand I. aus dem deutschen Adelsgeschlecht Sachsen-Coburg und Gotha). Той придобива титлата *цар* и продължава управлението на Царство България до края на Първата световна война, по време на която България е включена като съюзник на Германия. След загубата на войната Фердинанд I отстъпва престола на сина си Борис III, който стои начело на държавата до смъртта си през 1943 г.

Датата 12 юли 1879 г. се свързва с установяване на българо-германските официални дипломатически отношения на ниво *легация*. В духа на добрите дипломатически отношения между България и Германия през 1887 г. се основава първото германско училище в София, просъществувало до 1918 г. и затворено по настояване на държавите от Антантата, в Пловдив също се появява немско училище, през 1906 г. в Лайпцигския университет се създава Институт по български език (Vorck: 12-13), а през последната година на Първата световна война в Берлинския университет се въвежда изучаването на Български език като нов университетски предмет. Успоредно с това събитие се подписва Споразумение между българското и пруското просветни министерства за облекчаване на следването на българи в германски висши училища (Vorck: 15).

Политическата посока на българското управление от този период определя същността и особеностите на дипломатическата кореспонденция, която се осъществява между България и Германия. Като отражение на историческите факти и събития, произтекли през този период, трябва да се подчертае, че към най-важните дипломатически документи безспорно ще се отнесат международните договори и споразумения на България, обобщени като Международни договори за България, Международни договори на Княжество България и Международни договори на Царство България (Романов 2014а: 234-235). Езиците, на които се съставят, зависят от държавите-участници в договорите и техните национални езици, така френският език е основен за договорите, сключени между няколко държави: например за Санстефанския мирен договор, Берлинския договор от 1878 година и пр.

На български език са съставени договори, сключени само между България и Германия, както е при Българо-германски договор 1915 г. с Тайно българо-германско споразумение и Договор за приятелство и съюз (от 24 август/6 септември 1915 година в София), с който България окончателно се обвързва с Германия, а оттам и с Тройния съюз в годините на Първата световна война 1914–1918, Българо-германска спогодбата Клодиус-Попов (1941 г.), също тайно споразумение, подписано между Царство България и Германската империя, в което се регламентират правата на Третия Райх и присъединените към Царство България територии на Вардарска Македония и Беломорието, Българо-германска спогодбата Нойбахер (1941 г.), спогодба за финансиране и снабдяване на германските войски в България, Българо-германските документи за присъединяването на България към Тристранния пакт, състоящ се от два протокола и една спогодба, с което България става съюзник на Хитлерова Германия и член на блока на фашистките държави (Романов 2014: 236-237).

Ключов момент в развитието на дипломатическите отношения и официалната кореспонденция между двете държави през този период е преписката от 1905-1906 г., в която се съдържат акредитивните писма на първия български посланик в Германия, генерал-майор Никифор Никифоров⁴², която в основната си част е оформена на немски и български езици, макар да се срещат няколко писма и на френски език.

В жанрово отношение освен споменатите международни договори и споразумения към най-разпространените документи на дипломатическа кореспонденция се отнасят различни вербални ноти, написани на български или/и на немски език, които предават пряката кореспонденция между германската

⁴² Досие на връчените акредитивни писма на ген.-майор Никифор Никифоров като първи Български дипломатически агент в Германия (Гота) с писмо от Фердинанд – 1905-1906 г.

легация в Царство България и Министерство на външните работи и вероизповеданията, както е името на днешното МВНР в периода между 1879-1944 г. Дипломатическата преписка обхваща доклади и справки от финансов характер или описание на дейности или актове, свързани с митнически разпоредби.

Значителен обем от съхранената документация се състои от изрезки от германски вестници, списания и други източници на информация, които отразяват нагласата, настроенията и отношението на местното население или организациите в Германия към Царска България. Към дипломатическата кореспонденция се отнасят документи от частен характер, засягащи състоянието или интересите на германски граждани, които живеят в Царство България, както и на българи, които работят, или следват на територията на Германия. Сериозно място в архива, отнасящ се до междудържавните документирани контакти, се отделя на голямото количество телеграми, в по-малка степен – на лични писма, написани на езика на държавата, от която се изпраща посланието.

3.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Това проучване на дипломатическата кореспонденция, която е реализирана между България и Германия в периода 1878 г. – 9 септември 1944 г., може да послужи като доказателство за интензивността на междудържавните отношения, за културния и образователен обмен между двете държави. Като добър знак би било, ако с това изследване се постигне и друга цел – да се допринесе за обогатяването на изследванията, свързани с историята на българско-германските отношения, както и на международните отношения въобще.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Архивни документи от Фонд на МВНР 1878-1944 г. – Централен държавен архив, София.
- [2] Косев, Константин (2003): *Бисмарк, Източният въпрос и Българското освобождение 1856 –1878*. Второ издание. София: БАН Марин Дринов, Предговор, <http://www.knigabg.com/index.php?page=book&id=8016> (08.12.2017).
- [3] Пантев, Андрей / Христо Глушков, Радослав Мишев (2010): *История на модерния свят*. Велико Търново: Абагар. с. 561.
- [4] Романов, Димитър (съст.) (2014): *Дипломатическа енциклопедия в три тома. Том 1: Международно право*. Пловдив: Университетско издателство „П. Хилендарски“
- [5] Borck, Heinz-Günther. *1200 Jahre deutsch-bulgarische Beziehungen – ein Überblick*. www.obere-meerbach.de/Bulgarien.pdf (07.12.2017).
- [6] Königsłow, Joachim von (1970): *Ferdinand von Bulgarien. Vom Beginn seiner Thronkandidatur bis zur Anerkennung durch die Großmächte 1886 bis 1896* (Südosteuropäische Arbeiten, Bd. 69). München: Oldenbourg.
- [7] Scherer, Friedrich (2001): *Adler und Halbmond. Bismarck und der Orient 1878–1890* (Wissenschaftliche Reihe der Otto-von-Bismarck-Stiftung, Bd. 2). Paderborn u.a.: Schöningh.
- [8] Stein, Oliver (2011): Die deutsch-bulgarischen Beziehungen seit 1878. In: *Zeitschrift für Balkanologie*. Bd. 47, Nr. 2 (2011). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.